

11. Щербенко Е. Феномен Майдану і традиція ненасильства. На прикладі дискурсу лідерів ненасильницького руху [Електронний ресурс] / Е. Щербенко // Український центр політичного менеджменту. – Режим доступу : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=61&c=1340>

В статті аналізуються різні підходи до визначення ненасильствених дій в українській політичній думці і визначені проблеми застосування ненасильствених дій в українській політичній практиці.

In article the various approaches to the definition of use of non-violent actions of the Ukrainian political thought are analyzed and the problems of non-violence in the Ukrainian political practice are identified.

Стаття надійшла до редколегії 03.01.2013

УДК 321.01: 316.35

Сурвілайте Д. В., НУ «ОЮА»

ПРАВОВІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

Статтю присвячено дослідженню правових основ процесу формування молодіжної політики. Проаналізовано міжнародне та українське законодавство щодо регулювання діяльності молодіжних організацій, захисту прав молодого покоління. Визначено напрямки подальшого вдосконалення нормативно-правової бази формування та реалізації молодіжної політики.

Актуальність теми дослідження. Вона обумовлена докорінними трансформаціями простору соціальних відносин та політичними змінами, пов'язаними з демократизацією взаємодії влади та соціуму, розвитком інституцій громадянського суспільства. Слід враховувати, що посткомуністичні країни знаходяться у ситуації переходу від авторитаризму до демократії у контексті глобальних змін та становлення інформаційного суспільства.

На думку української дослідниці О. Іваніло «Щоб зміни були регульованими, вони повинні відбуватися в певних нормативних рамках. Норми політичної системи регулюють політичну діяльність та поведінку суб'єктів політики, визначають правила політичної гри, межі дозволеного і забороненого, офіційного й неформального,

легального та протизаконного. Реальний політичний процес в переходному суспільстві часто виявляється ширшим за правові межі, а правила політичної доцільності вищі за норми конституційної законності» [2, с. 18].

Вищезазначені процеси позначились на формуванні відносин між поколіннями, реалізації молодіжної політики. Політичний розвиток у сучасних умовах напряду залежить від виваженої та комплексної державної молодіжної політики та від тієї уваги, яку приділяють молоді, а необхідною умовою стає перегляд ставлення до нових поколінь, модернізація системи відносин між поколіннями.

Відповідно до законодавства України, до молодого покоління відносяться громадяни України віком від 14 до 35 років, при цьому нижня межа цієї соціально-вікової групи (14 років) визначається моментом набуття часткової цивільної дієздатності, здатністю брати участь у трудових, сімейних та інших правовідносинах, а верхня межа (35 років) пояснюється продовженням тривалості життя та розширенням меж середнього і старшого віку.

Становлення державної молодіжної політики значної мірою визначається нормами правового регулювання взаємодії влади та молодих громадян, діяльності молодіжних організацій як складової громадянського суспільства.

Варто погодитись із професором М. Головатим у тому, що «Державна молодіжна політика у демократичному, правовому суспільстві передбачає створення певних умов і гарантій для соціального становлення та розвитку молоді, її інтеграції в усі сфери життєдіяльності, реалізації усіх потенцій і здібностей юнаків та дівчат. Це основоположні засади такої політики, без яких вона просто не може існувати, бути активною. Державна молодіжна політика є тим своєрідним механізмом, завдяки якому держава, а також і партії, громадські об'єднання, організації, рухи, соціальні інститути вступають у взаємостосунки з молоддю, сприяють (або ні) реалізації інтересів, запитів і потреб молодих людей» [1].

Фундаментальні основи правового регулювання державної молодіжної політики, на яких базуються та розвивають Закони України, Укази Президента, Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів, інші нормативно-правові акти закладено у Конституції України.

З урахуванням нормативно-правової бази діяльності органів державної влади основними напрямками молодіжної політики виступають:

- гарантування правової захищеності молоді;
- забезпечення соціального захисту молодого покоління;

– гарантування соціальних послуг з боку держави (здобуття середньої освіти, охорона здоров'я, працевлаштування та ін.);

– підвищення соціальної та політичної активності молоді, надання пріоритету громадським ініціативам у формуванні та реалізації молодіжної політики.

Молодіжна політика виступає одним із пріоритетних напрямків діяльності держави, який спрямований на створення та реалізацію економічних і організаційних умов та правових гарантій для самореалізації молодої людини й розвитку молодіжних об'єднань та рухів.

При цьому, «Норми як загальнозначуще правило поведінки встановлюють межі діяльності та регулюють відносини між людьми та групами людей у процесі діяльності. Норми існують як основні правила участі в політичному процесі, вони є у всіх сферах політичного життя суспільства. Політична діяльність, управлінська діяльність так само відбувається в окреслених нормами межах, оскільки політичні відносини є нормованою ієрархією підпорядкування. Нормативна система – це сукупність чинних у суспільстві легітимних норм поведінки, обов'язкових або допустимих, правових, політичних, моральних, писаних та неписаних, базових цінностей і владних приписів. Для нормативної системи характерна взаємопов'язаність та взаємовідповідність її елементів, здатність впливати на політичні інститути та політичні й соціальні відносини. Як і політична система загалом її нормативна підсистема ієрархічна та структурована» [2, с.].

Дослідженню молодіжної політики, державної молодіжної політики та її правових основ присвячено ґрунтовні праці зарубіжних та вітчизняних науковців – політологів, соціологів, філософів, психологів та ін.

Серед усього комплексу наукових розробок з даної проблематики слід відзначити наступні напрямки та авторів досліджень:

– дослідження процесу соціалізації молоді (Є. Головаха, В. Пухляк, Ю. Загородній, В. Куріло, С. Савченко, М. Ключко, П. Ордешук, О. Козлова, Л. Преснякова, С. Сергейчик, Н. Пробийголова та ін.);

– аналіз умов для усебічного розвитку молоді як соціальної групи (А. Зінченко, Н. Лук'янова, М. Головатий, О. Каретна, Н. Юрій та ін.);

– процес формування молодіжної політики в Україні (Є. Бородін, Н. Лук'янова, М. Головатий, О. Каретна, М. Гуцалова, Л. Довгань, Т. Дроздова, М. Канавець та ін.);

– дослідження процесу інституціоналізації молодіжних організацій та рухів (В. Барабаш, Н. Юрій, А. Гулевська-Черниш, Н. Заболотна та ін.);

– аналіз політичної культури молодого покоління (Є. Говоруха, В. Бебик, В. Ребкало, В. Загонський, А. Похресник та ін.).

Відповідно до норм діючого вітчизняного законодавства та міжнародних актів та угод, ратифікованих країною державна молодіжна політика реалізується за такими напрямками: рівність прав та обов'язків, забезпечення соціальної та економічної перспективи молодих громадян, соціальних гарантій та захисту молоді, участі у громадському та політичному житті та охоплює такі сфери суспільної взаємодії, як соціальна, економічна, політична, сімейно-побутова, духовна.

У процесі соціалізації та політичної соціалізації представників молодого покоління можна відзначити такі тенденції, як «поширення політичного нігілізму, аполітизму, фрагментарність, еkleктичний характер входження молоді в політику, поліцентризм політичних орієнтацій молодих людей, підвищення впливу ЗМІ на політичні уподобання молоді, інституціоналізація й політизація молодіжного руху, перехід від колективістських, суспільних форм соціального життя до індивідуальних, від авторитарності до демократизації, від конфронтаційності до компромісу, від міфологем до раціоналізму, з підвищенням освітнього рівня молодого покоління зростає його політична інформованість, компетентність, а відтак і цінність для нього політики» [4, с. 72].

Слід відзначити наступні принципи державної молодіжної політики, які визначені та закріплені у чинному законодавстві:

– необхідність участі молоді у виробленні молодіжної політики, важливість її залучення до реалізації державної молодіжної політики;

– забезпечення представництва (зокрема, права обирати та бути обраним) молодих громадян у владних структурах, політичних партіях та організаціях;

– соціальні гарантії для молодих людей з боку держави – соціальні послуги, право на освіту, зайнятість, самореалізація в усіх сферах діяльності (окремо слід відзначити декларації щодо необхідності соціального захисту та компенсацій молодим людям, які у силу різних обставин неспроможні подбати про себе).

На думку українського дослідника М. Головатого державна молодіжна політика має базуватися на таких принципах, як: «Принцип участі. Тобто суб'єктом розробки і реалізації державної молодіжної політики мають бути, перш за все, самі молоді громадяни, їх об'єднання, організації... Тут важливе значення має те, у який спосіб у державі ведеться робота щодо підготовки майбутніх фахівців усіх галузей життєдіяльності суспільства – економіки, культури, освіти тощо.

Принцип гарантій. Згідно з ним держава має надавати всім молодим громадянам мінімум державних соціальних послуг, які стосуються освіти, виховання, духовного і фізичного розвитку, професійної підготовки і працевлаштування... Принцип соціальної компенсації. У даному випадку йдеться про правовий та соціальний захист саме тих молодих людей, які за власним соціальним статусом та станом здоров'я самі не спроможні про себе подбати (діти з неповних чи багатодітних сімей, сироти, молоді інваліди тощо) ... Принцип пріоритету. В ході здійснення державної молодіжної політики мають, в першу чергу, стимулюватися і підтримуватися ті молодіжні проекти, програми, ініціативи, які сприяють розв'язанню найпекучіших проблем молоді. На кінець ХХ століття такими проблемами молоді України були і нині є: освіта, професійна підготовка, зайнятість, безробіття, охорона здоров'я, задоволення духовних потреб» [1].

Виникнення, становлення та розвиток молодіжних громадських організацій в українському суспільстві, їх становище й подальші перспективи значною мірою залежать від нормативно-правової бази цієї складової громадянського суспільства.

Нормативно-правова база формування та реалізації державної молодіжної політики складається із Конституції України, Законів України, Указів Президента, Постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів, судових рішень, міжнародних правових документів.

У Законах України «Про об'єднання громадян» та «Про молодіжні та дитячі громадські організації» закладено правові засади створення та функціонування молодіжних громадських організацій.

Щодо міжнародного досвіду формування молодіжної політики, то визначають декілька основних моделей державної молодіжної політики: «неоконсервативну (приміром, у США), коли держава найперше надає соціальну допомогу тим категоріям і групам молоді, що її потребують, і соціал-демократичну (в більшості європейських країн), де держава практично бере на себе відповідальність за розв'язання майже всіх проблем молоді. Характерною особливістю молодіжної політики в європейських країнах є те, що вона здебільшого реалізується у трьох напрямках. Тобто держава, її органи розв'язують актуальні проблеми молоді в соціально-економічній, культурно-духовній сфері та у сфері молодіжного руху. При цьому більшість розвинених країн (Німеччина, Австрія, Фінляндія, Франція) продовжують розробляти й удосконалювати специфічне ювенальне законодавство. У багатьох країнах молодіжна політика реалізується завдяки відповідним державним і регіональним програмам, ґрунтується на створенні певних гарантій, умов для розвитку й самореалізації молоді» [3].

Міжнародні угоди посідають окреме місце у системі нормативно-правових актів, які стосуються державної молодіжної політики та ратифіковані Україною у відповідності до визначеної процедури. Серед важливих міжнародних актів, які мають пряме відношення до молодіжної політики слід віднести Загальну Декларацію прав людини (від 10 грудня 1948 р.), Конвенцію Міжнародної організації праці «Про свободу асоціацій і захисту права на організацію» та ін.

На окрему увагу заслуговують нормативно-правові акти, які спрямовані на забезпечення необхідних умов розвитку та соціалізації молоді в Україні: Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» та Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні».

У Законі України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» визначено основні напрями формування реалізації державної молодіжної політики в Україні за соціальними напрямками. Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» визначає організаційні особливості функціонування об'єднань молодих громадян.

З метою вирішення важливих питань, пов'язаних із працевлаштуванням молоді був прийнятий Закон України «Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю».

Систематизувати нормотворчу діяльність Верховної Ради України, Президента України, Кабінету міністрів, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування щодо вирішення проблем молоді та реалізації молодіжної політики можна наступним чином.

По-перше, підвищення рівня освіти, її доступності та якості, а також сприяння духовному розвитку молоді та ін.

По-друге, покращення соціального та економічного стану молодого покоління. Передусім, вирішення питань працевлаштування (першого робочого місця), житла та ін.

По-третє, підтримка творчої та обдарованої молоді, протидія таким негативним явищам у молодіжному середовищі, як наркозалежність та ВІЛ;

По-четверте, формування активної громадянської позиції молоді, розвиток молодіжних і дитячих громадських організацій.

Таким чином, державна молодіжна політика виступає одним із напрямків діяльності держави, яка здійснюється в інтересах молодої людини та суспільства в цілому, що має утворити умови для зміцнення правових та матеріальних гарантій щодо здійснення прав і свобод

молодих громадян, для надання державою кожній молодій людині соціальних послуг з навчання, професійної підготовки, допомогти молодим людям у реалізації їх можливостей, безпосередній участі у формуванні та реалізації політики, що стосуються суспільства взагалі та молоді зокрема.

Процес подальшого удосконалення законодавства щодо формування молодіжної політики пов'язаний із підвищенням ефективності діяльності з реалізації основних напрямів молодіжної політики та визначення механізму дотримання норм законодавства на регіональному та місцевому рівні.

Бібліографічний список

1. Головатий М. Ф. Державна молодіжна політика як феномен суспільногорозвитку і нова парадигма державотворення у країнах перехідного стану [Електронний ресурс] / М. Ф. Головатий // Політичний менеджмент. – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=8&n=23&c=258>
2. Іваніло О. Політико-правові норми як регулятор суспільно-політичної діяльності / О. Іваніло // Політична наука в Україні: стан і перспективи : Матеріали всеукраїнської наукової конференції. – Львів, 2007. – 308 с.
3. Лук'янова Н. Державна молодіжна політика в Україні: світовий і національний досвід формування та реалізації [Електронний ресурс] / Н. Лук'янова // Віче. – 2009. – № 22. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1740/>
4. Пробийголова Н. Деякі тенденції процесу політичної соціалізації молоді / Пробийголова Н. // Політичний менеджмент. – 2005. – № 4 (13). – С.70-81.

Стаття посвячена дослідженню правових основ процесу формування молодіжної політики. Проаналізовано міжнародне і українське законодавство стосовно регулювання діяльності молодіжних організацій, захисту прав молодого покоління. Визначено напрями подальшого удосконалення нормативно-правової бази формування і реалізації молодіжної політики.

The article investigates the legal framework of the process of formation of youth policy. Analysis of international and Ukrainian legislation regulating the activities of youth organizations, protection of the young generation. The directions for further improvement of the legal framework development and implementation of youth policy.

Стаття надійшла до редколегії 04.01.2013